

TISKOVÁ ZPRÁVA

Praha 4. listopadu 2021

Akademie věd ČR
Národní 1009/3, 110 00 Praha 1
www.avcr.cz

PRO LES NEVIDÍME STROMY?

Stromy jsou zásadní pro stabilitu planety. Jak ale o nich lidé přemýšlejí v širším kontextu – například lesního hospodářství? Jsou důležité i ty osamělé? Jak je vnímá česká společnost? Nejen tyto otázky zodpovídali odborníci z mnoha vědních oborů. Lesy totiž čelí kromě známých výzev i novým problémům, které vyžadují inovativní přístup a mezioborovou spolupráci.

Strategicky umístěné území dnešních Čech ve středu Evropy přitahovalo řadu významných kultur. Na tom, jak v současnosti vypadají lesy, má svůj podíl kromě přírodních vlivů také člověk – tím, jak je využívá, vykořisťuje i kultivuje. Téma má širší historické a společenské souvislosti, které volají po mezioborovém propojení přírodovědných a humanitních oborů.

V centru pozornosti jsou otázky rezonující ve výzkumu i společenském prostředí: např. tzv. kůrovcové kalamity v českých lesích, sucho, lesní požáry, ochrana a dokumentace starých a památných stromů a další. Dají se rozdělit do dvou hlavních témat: lesní hospodářství a jednotlivé stromy.

Lesní hospodářství v minulosti a současnosti v kontextu velkých disturbancí

Jak se různé funkce lesa a priority v jeho využívání proměňují a kombinují, vyvíjí se i přemýšlení o stromech a lese. „*Péče o tzv. přestárlé porosty je novou otázkou pro lesníky a je u ní více než při běžné lesnické praxi nutné řešit prostorový kontext – tedy uvažovat v krajinném měřítku, a nikoli v měřítku jednotlivých porostů,*“ říká Tomáš Vrška z Mendelovy univerzity v Brně. Na příkladu ostrovní mozaiky tzv. přestárlých porostů na Lesním závodě Boubín ilustroval, že lze spojit hospodářský a ochranný pohled na jejich další existenci.

Vědci se setkali na mezioborovém semináři, kde debatovali například i o tom, jak reagovala lesnická komunita na tři nejničivější vichřice 19. století (1833, 1868, 1870), zda znamenaly zlomový bod pro lesnickou politiku a jaké dědictví mají pro lesnictví v našem století. Také přiblížili historii péče o lesy v národních parcích Šumava a Bavorský les, a rozdíl v přístupu k hospodaření v nich, které lze vysvětlit

Kontakt pro média: **Eliška Zvolánková**
Divize vnějších vztahů AV ČR
press@avcr.cz
+420 739 535 007

Miroslava Dvořáková
Botanický ústav AV ČR
Miroslava.Dvorakova@ibot.cas.cz
+420 602 608 766

především odlišnou historií obou území a skutečností, že náležejí ke dvěma různým státům a mají v nich zcela rozdílné postavení.

Stromy jako médium krajiny a paměti

Funkce stromů pro stabilitu celé planety je stále více zdůrazňována i ze celospolečenského hlediska. Jak se lidská společnost vztahovala ke stromům v historii (památné stromy, paměť stromů) a jak s nimi nakládá dnes (stromy v zemědělství, stromy jako symbol, stromy jako klíčová komponenta lesních ekosystémů)? Jaký mají vliv stromy solitérní a zejména staré stromy v lesích i mimo ně na biodiverzitu a jak je lze sledovat a chránit?

„Stromy byly neodmyslitelným hospodářským, ale také estetickým a v některých případech i religiózním prvkem krajiny a sídel raného novověku a odpovídajícím způsobem se jim dostávalo patřičné pozornosti, a to jak na rovině praktické, tak teoretické,“ řekla Lucie Rychnová z VŠCHT.

Česká veřejnost a stromy

Z vědeckého hlediska jsou staré stromy nositeli nejen historických a kulturních významů, ale rovněž významu pro biologickou rozmanitost či hospodářské využívání lesa. Ale jak vnímá staré stromy současná česká veřejnost? Z grafu získaného dotazníkovým šetřením Sociologického ústavu AV ČR (viz příloha) je vidět, že ačkoli estetickou hodnotu starých památných stromů česká veřejnost ve většině oceňuje a o jejich výskytu je informována, nejpříjemnější strategií péče o suché stromy je pro ni bohužel jejich odstranění a výsadba nových.

„Ze sociologického výzkumu postojů ke stromům vyplývá, že lidé v České republice vysoce hodnotí environmentální, estetické a spirituální hodnoty stromů, ale co se týče vizuálních preferencí, dávají přednost takové krajině se stromy, jež působí uspořádaně a upraveně,“ uvedla Jana Stachová ze Sociologického ústavu AV ČR.

Velikáni mezi stromy

V současnosti nejmohutnější stromy stále zůstávají po české krajině skryty – nejsou vyhlášeny za památné a nejsou ani podchyceny v mapách či v literatuře. Jen na území středních Čech se vyskytují například duby s obvodem kmene okolo 7 až 8 m, jilmy o obvodu nad 6 m v Polabí, osamocené staré hrušně, které si zaslouží pozornost a jejichž samotná existence by mohla podnítit diskusi, jak tyto stromy udržet v krajině, účinně chránit a seznamovat s nimi veřejnost.

Vědci proto zdůrazňují, jak je důležité vyhledávat, dokumentovat, popularizovat a chránit staré, v minulosti opečovávané stromy, poslední živé svědky původního osídlení, které nyní skrývají porosty náletových dřevin, a tudíž trpí konkurencí, nedostatkem péče a zbytečně zanikají. *„Vyhledáváním a péčí o staré stromy zaniklých sídel v pohraničí zachraňujeme nejen biologicky cenné jedince, ale také poslední živé svědky bývalého osídlení a původního poslání těchto míst – živé kulturní památky, které jsou důležité pro pocit sounáležitosti v nově dosídlené krajině,“* vysvětluje Jaroslav Michálek z Muzea v Sokolově.

Změny klimatu a následné sucho mají nepříznivý dopad nejen na stromy ve volné krajině, ale rovněž na dřeviny v památkách zahradního a krajinářského umění. Tento trend se začíná projevovat v nutnosti intenzivnější péče o dřeviny. *„Je přitom důležité udržet autentickou skladbu zeleně dle záměru zakladatelů historických zahrad a parků tak, aby předmětná památka byla zachována v co nejuvěrnější podobě,“* říká dendrolog z Národního památkového ústavu Aleš Rudl. Pravidelným monitoringem památek zahradního umění lze sledovat odolnost jednotlivých druhů a jejich trvalost v kompozici.

Seminář, který byl hrazen z výzkumného programu Strategie AV21 Záchrana a obnova krajiny, se stal výchozí platformou pro další dialog a výměnu poznatků včetně kombinace metodologických přístupů mezi odborníky, kteří se spolu obvykle nepotkávají. Nyní je ke zhlédnutí na videokanálu AV ČR:

<https://www.youtube.com/watch?v=qcEd6uzZErg>.

Více informací:

RNDr. Petr Petřík, Ph.D.

Botanický ústav AV ČR

mobil: +420 607 266 210

e-mail: petr.petrik@ibot.cas.cz

PhDr. Jiří Woitsch, Ph.D.

Etnologický ústav AV ČR

tel: +420 222 828 503

e-mail: woitsch@eu.cas.cz

PhDr. Mgr. Kristýna Kaucká, Ph.D.

Masarykův ústav a Archiv AV ČR

e-mail: kaucka@mua.cas.cz

PhDr. Jana Stachová, Ph.D.

Sociologický ústav AV ČR

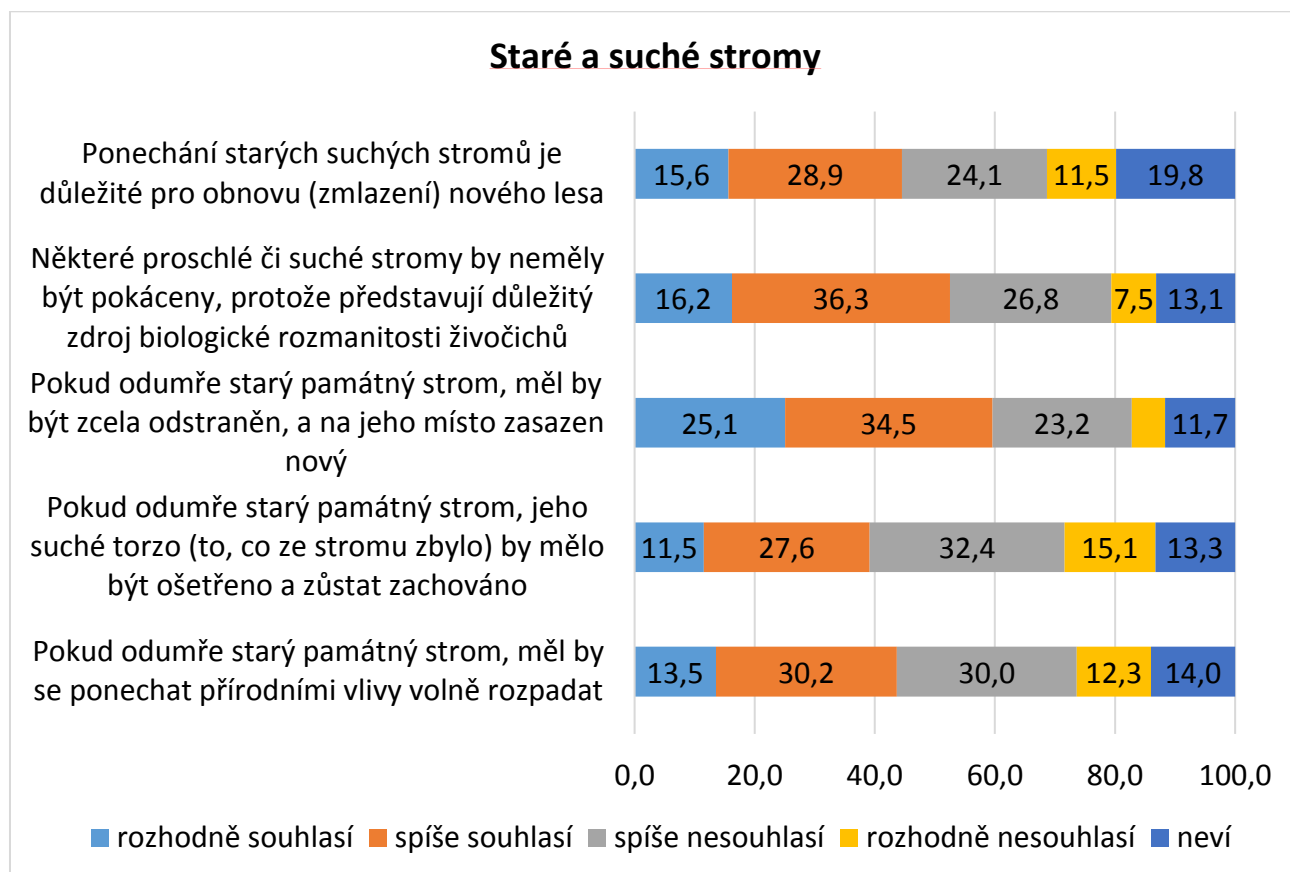
mobil: +420 607 126 163

jana.stachova@soc.cas.cz

Foto: Tomáš Ježek

Příloha:

Zdroj: Dotazníkové šetření *Postoje ke stromům, Strategie AV21 Záchrana a obnova krajiny, CVVM, září 2020* (N = 951). Poznámka: znění otázky – „Nyní Vám budu číst různé výroky a Vy mi, prosím, řekněte, nakolik s nimi souhlasíte, nebo nesouhlasíte.“